

AHMET KUTSİ TECER'İN “ KOÇYIĞİT KÖROĞLU” ADLI OYUNU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ*

ÖZET

Köroğlu Destanı, sadece Anadolu Türkleri'ni arasında değil, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırım, Rumeli, İran gibi Türkçe'nin konuşulduğu oldukça geniş bir coğrafyada varlığını devam ettirebilmiş, Türk Dünyası'nın ortak kültür abidelerinden biridir. Biz bu incelemede, Köroğlu Destanı'nı Şamanist Oğuz Türkleri'nin kültür ve inanç değerleri ile işleyerek, bir tiyatro eseri şeklinde yeniden yorumlayabilmiş bir araştırmacının, Ahmet Kutsi Tecer'in, “Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunu üzerinde, Şamanist inanç kültürüne ait motifleri tespit ve tahlile çalışacağız.

Destanlar, bir toplumun manevi değerleri, hayat tarzı ve ahlâki yönelimleri ile istek ve ihtiyaçlarının bütünüdür. Bu ürünler nesilden nesile, genellikle sözlü olarak nakledilmiş ve aktarıldığı toplumun değer yargılarından da beslenerek, varyantlar ve daireler halinde gelişimlerini sürdürmüştür. Bu nedenle, destanlar temsil ettiği toplumun bir anlamda sosyo-kültürel prototipi olma özelliklerini de bünyelerinde barındırmaktadır. Türk destanları arasında, yaşama alanı itibarıyla, kendine özgü bir karakter taşıyan ve Göktürk devrine ait olup da günümüze kadar gelebilen destanların en önemlilerinden biri de Köroğlu Destanı'dır.

İncelememize konu olan “ Koçyiğit Köroğlu ” adlı oyunun kurgusu, destanın ilk kez ortaya çıktığı dönemin sosyo-kültürel altyapısını, başarıyla yansıtıyor olması münasebetiyle, dikkate değerdir. Köroğlu Destanı, Oğuz Türkleri'nden olan Göktürkler'in, Sasaniler'in son devirlerinde, Horasan ve Maverâün – Hazer bölgelerinde, zaman zaman Oğuz – İran mücadeleleri ile şekillenen siyasi süreçlerinin bir hatırası olarak, İslâmiyet'ten önce meydana gelmiştir. İslâmiyet'ten sonra ise, Oğuzlar'la birlikte Anadolu, İran, Azerbaycan gibi bölgelerde, Köroğlu, Guroğlu, Goroğlu, Gurguli vb. adlar altında, destan, masal, halk hikâyesi, türkü ve efsane şeklinde varlığını devam ettirebilmiş, Türk dünyasının ortak kültür mirasıdır.

Bu incelemede, İslâmiyet öncesi Şamanist Oğuz Türkleri'nin içerisinde buldukları tarihi, dini, içtimâi sürece ve Oğuz–İran mücadeleleri kurgusuna uygun bir tiyatro eseri olarak düzenlenmiş olan “ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunda, bahsi geçen inanç dairesine mahsus çeşitli kültleri göstermeye çalışacağız.

* Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET: Ferdi ihtirasın, mal, zenginlik, hırs ve Oğuz'a düşman olmanın timsali olarak, toprak rejiminin sağladığı menfaatlerle, doymak bilmeyen Bolu Bey'i ve adamları tarafından yurtları basılan, ekinleri yakılan, hayvanlarına el konulan Oğuz köylüleri, Gök Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak bağlandıkları Köroğlu'ndan yardım isterler.

Köroğlu, ilk başta, bu Oğuz obalarına yardım etmeye yanaşmaz; ama Şaman kültürüne ve Gök Tanrı inancına kuvvetle bağlı olan Köroğlu'na bir ses şeklinde ulaşan Kaman Ata, ona ; kendisinin Gök Tanrı'ya adanmış bir kurbanlık koç olduğunu hatırlatınca, Köroğlu temsil ettiği ruhun ehemmiyetini anımsar ve Kaman Ata'nın yol göstericiliğinde, Bolu Beyi'ne ve onun temsil ettiği düzene karşı mücadele etmeye söz verir.

Oğuzlar, Bolu Beyi'nin baskısını, her geçen gün daha da şiddetli bir şekilde yaşamaya devam ederken, Bolu Beyi de, kızı Benli Nigâr'ı evlendirmek üzere, hisarda çeşitli yarışlar düzenlemektedir. Amacı; kızını yeğeni Doğan'a vererek, düğün merasimini Pars geleneğine göre yapmaktır. Eğlenceler devam ederken, Bolu Beyi'nin kervanı, Köroğlu ve adamlarınca ele geçirilir. Bu duruma çok öfkelenen Bolu Beyi, bir hileyle Ayvaz'ı ve Deli Kaman'ı tutsak alır. Ayvaz karşılığında ise Kır At'ı istemektedir.

Köroğlu'nun oğlu Arslan tarafından, Bolu Beyi'ne götürülen atın Kır At olduğuna, Bolu Beyi inanmaz ve Arslan'ı da esir alır. Bu durum üzerine, Köroğlu ve adamları, Bolu Beyi'ni hisarında basarak, onu ve adamlarını cezalandırırlar. Artık, Oğuz obaları, Bolu Beyi'nin baskısından kurtulmuştur.

Oğuz obaları, Köroğlu'nun başkanlığında, rahat bir yaşam geçirme isteklerini, Köroğlu'na söylerler. Köroğlu onlara, kendisinin ve Kır At'ın göğe ait olduğunu ve oraya dönmeleri gerektiğini söyler ve Kır At ile beraber ortadan kaybolur.

Ahmet Kutsi Tecer'in " Koçyiğit Köroğlu " adlı tiyatro eserinde zaman, Şamanist Oğuz Türkleri'nin İslâmiyet'e henüz dahil olmadığı bir süreci içermektedir. Bu münasebetle de yazar, eserine, bu döneme ilişkin gelenek ve görenekleri yansıtmış olmanın yanında, özellikle yaşanan inanç dairesine ait belirgin kültürleri de yerleştirmiştir.

Bu doğrultuda, oyunda Şamanist Oğuzlar'a ait inanç değerlerini şu şekilde sıralamak mümkündür. **Gök Tanrı, Şaman, At, Umay Ana, Işık, Dağ, Ağaç, Rüya, Hükümdar, Ölüm ve Evlilik.** Çalışmamızda, bu motifleri eserde karşılaştığımız biçimleriyle, sırasıyla göstermeye çalışacağız. Bunu yaparken de, tespit ettiğimiz bu motiflerin kültürel altyapılarını kısmen de olsa belirtmeye çalışacağız.

1) GÖK TANRI

“ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunun, Şamanist inanç dairesini yaşayan Oğuz Türkleri’ni konu aldığını yukarda belirtmiştik. Durum böyle olunca, doğal olarak, oyuna yön veren de, bu inanç olmaktadır ki, oyun kahramanlarının ilgi, istidat ve davranışlarını tespit edici en temel faktör, Gök Tanrı inancı olarak, karşımıza çıkmaktadır.

*“Kişioğlu yeryüzünde üredi
Gök Tanrısı bir er kopsun diledi,
Oğuz doğdu yıldızlara belendi.
Oğuz Atam göğe tuttu elini,
Gök Tanrısı bildi anın gönlünü,
Gece iken her yer gündüz bilindi.”¹*

Bozkır medeniyetini yaşayan Oğuz Toplulukları için en yüce varlık, kendilerinin de varlık nedeni olarak düşündükleri, hemen hemen tek tanrı fikri ile paralellik gösteren Gök Tanrı idi.

“ Bozkır Türk topluluğunun asıl dini, Gök Tanrı diniydi. Eski çağlarda, hiçbir kavim ile iştiraki olmayan bu inanç sisteminde Tengri(Tanrı) en yüksek varlık olarak, itikadın merkezinde yer almıştı. Yaratıcı tam iktidar sahibi idi. Aynı zamanda “semâvi” mahiyeti hâiz olup, çok kere “ Gök Tanrı” diye anılıyordu.”²

Şamanist Oğuzlar için aydınlık alemi temsil eden gök, mukaddesti ve bu nedenle de dilek ve temenniler Gök Tanrı’ya sunulur ve gökten gelen her şey kutsalın ta kendisi olurdu.

*“ Oğuz Atam gökte dilek diledi,
Tanrısına türlü diller söyledi
Kaman Atam yeryüzüne salındı”³*

Oğuz obaları, Bolu Beyi’nin şiddetli baskısı altında, her geçen gün daha da fakirleşmekte, itilip kakılmaktadırlar. Onlar için tek kurtuluş yolu, yardımına sığındıkları Gök Tanrı’dır. Ancak onun yardımı ve yol göstermesi ile bu sıkıntılardan kurtulabileceklerine inanmaktadırlar ki Köroğlu, Gök Tanrı’ca, Oğuz obalarını Bolu Beyi’nin baskısından kurtarmakla görevli kılınmıştır.

“ Hakanları tahta çıkararak, Türklere zafer kazandıran, felaketlerden koruyan Türk Tanrısı Gök Tanrı’dır.”⁴

¹ Ahmet Kutsi Tecer, Koçyiğit Köroğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İst. 1969, s. 7

² Bkz. Bahaeddin Ögel, Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araş. Vakfı, İst. 1988, s 308

³ Tecer, a.g.e., s.8

⁴ Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Yay., Türk Tarih Kurumu Bas., Ank. 2000, s., 26

Özette de belirttiğimiz gibi, ilk başta Oğuz obalarına yardıma yanaşmayan Köroğlu, Kaman Ata vasıtasıyla, Gök Tanrı'ca bu işle görevlendirildiği haberini duyunca, birden değişir ve bu mücadelede başarılı olma yönünde, Gök Tanrı'sına sığınır.

“ Köroğlu: Çağır Kır At'ım çağır! Beni hülyaya bırakma, Koçyiğit gömleğini giydim eğnime. Bu dünyada zulmün adına bile düşman olacağım. Ey Gök Tanrı! Beni sına, şimşekler elinde kamçı, yıldırımlar kolunda gürz. Yılırsam beni şimşeklerle kamçıla, yıldırımlarla çarp.”⁵

Eserde gök ve yer ilâhi varlıklar olarak işlenerek, insanın bu ikisi arasında bir varlık olduğu ve bunlarla devamlı ilişki içerisinde bulunduğu da belirtilmiştir ki, Gök Tanrı inancını yaşayan Oğuz'lar için bu, bir diğer inanç kültürüdür.

“ Şamanistler, kainatı, gök, yeryüzü ve yer altı olmak üzere üç kısma ayırırlar. Eski Türk inancına göre, aydınlık alem olan “Yukarıdaki dünya” da Ülgen ile ona bağlı iyi ruhlar bulunur, “Orta dünya” da insanoğulları yaşar, “ Aşağıdaki dünya” ise Erlik ve ona tabi kötü ruhların mekanıdır.”⁶

“ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunda ise Şamanist Oğuzlar'ın kainata ilişkin sınıflandırmaları, aşağıdaki şekilde yer alır.

“ Yukarda Mavi Gök yaratılarda,
Aşağıda Yağız Yer yaratılarda,
İkin ara kişioğlu kılındı.”⁷

Eserde, kainatı derecelendiren bu yaklaşım tarzının bir benzerini, aynı inanç dairesi içerisinde teşekkül etmiş olması münasebetiyle, Türk kültür tarihinde önemli bir yer işgal eden Orhun Abideleri'nde de görmekteyiz. Bu doğrultuda, yazara ilham kaynağı teşkil ettiğine inandığımız için, incelememizde bu durumun ne şekilde işlenmiş olduğunu da dikkatlere sunmak istiyoruz.

“ (Ey) Türk , Oğuz Beyleri (ve) halkı , işitin! Üstteki gök çökmedikçe, altta (ki) yer (de) delinmedikçe, (Ey) Türk halkı , (senin) devletini (ve) yasalarını kim yıkıp bozabilirdi? ”⁸

Eserde yer alan Mavi Gök, Yağız Yer ve bu ikisi arasında yer alan Kışioğlu ifadeleri, Şamanist Oğuzlar'ın kozmogoniye dair fikirlerini de yansıtıyor olmasıyla dikkate değerdir ki, eski Türk dini üzerinde çalışan araştırmacıların tespitleri ile aynılık göstermesi nedeniyle, yazarın dikkati burada önemlidir.

“ Şamanizm evrensel bir eksen, gereğinde birinden diğerine geçişe imkan vermek suretiyle, evrenin gök ve yeryüzü veya gök, yeryüzü ve yer altı şeklinde

⁵ Tecer, a.g.e., s.24

⁶ İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bak. Yay., Cilt II, İst. 1970, s. 323

⁷ Tecer, a.g.e., s.28

⁸ Talat Tekin, Orhun Yazıtları, Türk Dil Kurumu Yay., Ank. 1988, s. 15

birbiri üstüne kurulmuş iki veya üç bölge şeklinde elle tutulmaz bir görüntüsünü içerir."⁹

Oyunda, Gök Tanrı inancı, Oğuzlar için umumi bir kült olmak suretiyle ele alınmış, Gök Tanrı da tanrıların en yücesi olarak ifade edilmiştir. Bu inanç dairesini yaşayan Oğuzlar için, gök menşeli olması münasebetiyle gök gürültüsü, yıldırım ve şimşek de korkulan ve saygı duyulan varlıklar olarak yer almıştır.

*"Ey Gök Tanrı! Beni sına, şimşekler elinde kamçı, yıldırımlar kolunda gürz. Yılırsam beni şimşeklerle kamçıla, yıldırımlarla çarp."*¹⁰

2) KAMAN

Şamanist Oğuz Türkleri'nde, dini törenleri idare eden, iyi ya da kötü ruhlara kurban sunma merasimlerini yöneten ve ruhlarla insanlar arasında iletişimi sağlayan kam¹¹ eserde, idealize edilmiş bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

*" Türkler'in eski paganizm devrindeki kam(şaman) lardan hemen hemen farksız olan bu baksılar, Şamanilik akidelerini muhafaza eden bu göçebeler arasında dini – içtimai mühim bir rol oynamışlardır. İşte bu suretle bahşı kelimesi, ilkince kam (şaman) kelimesinin içine aldığı nevilere yani, ruhlar ile münasebette bulunan mukaddes din adamı, ruhâni , mefhumları ifade etmiş olmalıdır."*¹²

Eserde, Kaman Ata ile ilk kez, Gök Tanrı'nın mesajını Köroğlu'na iletmesi ennasında karşılaşılıyor.

"(Sütun halinde bir ışık belirir, ilerler, Köroğlu'ya yaklaşır. Işık sütunu içinde bir tayf görülür.)

Köroğlu: Kaman Ata

Kaman: (Sözüünü bitirmeden, Köroğlu'ya) Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalısın.

Köroğlu: Bunu nasıl yapabilirim?

*Kaman: Gök Tanrı seni bu iş için seçti."*¹³

Eserde, Kaman da tıpkı Kır At gibi, gök menşelidir ve Gök Tanrı ile Köroğlu arasında iletişim kurmakla görevlendirilmiştir. Gök Tanrı, Kaman Ata vasıtasıyla Köroğlu'na, neleri yapıp, neleri yapmaması gerektiğini bildirir.

⁹ J. Paul Roux, Türklerin ve Moğolların Eski Dini, (çev: Aykut Kazancıgil), İşaret Yay., İst. 1998, s.49

¹⁰ Tecer, a.g.e., s.24

¹¹Bkz. Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Yay.,Türk Tarih Kurumu Bas., Ank. 2000

¹² Fuad Köprülü, Edebiyat Araştırmaları, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank., 1999, s.153-154

¹³ Tecer, a.g.e., s.20-21

“ Köroğlu: Kaman Ata

Kaman: (Sözüünü bitirmeden, Köroğlu'ya) Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalsın.

Köroğlu: Bunu nasıl yapabilirim?

Kaman: Gök Tanrı seni bu iş için seçti.

Kaman: Sen artık kurbanlık koçsun, Gök Tanrı'ya adaksın. (Işık sütunu yürür, uzaklaşır.)”¹⁴

“ Köroğlu: Yüzünü bir görsem... Bir kerecik.

Kaman: Unut, unut, unut bunu. Sana gelen bütün zorluklar bu yüzden gelecek, eğer toyluk edersen, çetin bir sınav daha geçirmek zorunda kalırsın.

Köroğlu: Yaşım kırk. Bütün ömrüm çile doldurmakla mı geçecek?

Kaman: Sana ben elimden geldiği kadar yardım ederim.”¹⁵

Oyunda, Kaman'ın önce bir ışık sütunu halinde belirmesi ve ardından bir ses şeklinde ortaya çıkarak, Köroğlu'na telkinlerde bulunması, onun dini gücüne ilaveten, sihri yönünü de sergilemesi münasebetiyle de dikkate değerdir.

“ Hakikaten. Geleneksel Türk dininde, kamlar önemli bir yer tutmaktadır. Türkler tarafından “ kam” adı verilen bu otorite tipe şaman adı verilmektedir ve anlaşılan o dini- mistik- sihri bir otoriteyi temsil etmekteydi.”¹⁶

Eserde, Kaman'ın ortaya çıkışının belirli bir süreç ardından gerçekleşmesi de, yine onun misyonuna oldukça uygundur. Bolu Beyi'nin, kendilerine karşı takındığı gaddarca tavır karşısında, aciz kalan Oğuz obaları, madden ve mânen mahvolmak üzere iken, ortaya çıkan Kaman, onların müşkülâtının çözümü yönündeki mücadelede, gök ve yer arasındaki elçilik göreviyle yer alır.

“ Şaman, her şeyden önce kendi hususi usulleri vasıtası ile kazandığı “ extase” hali içinde ruhun göklere yükselmek veya yer altına inmek ve oralarda gezip dolaşmak üzere , bedeninden ayrıldığını hisseden bir trans (aşkın) ustasıdır. İnsanların dert ve dileklerini arz etmek üzere gökteki ve yer altındaki tanrıların yanına giderek aracılık yapabilmesi böyle mümkün olmaktadır.”¹⁷

“ Koçyiğit Köroğlu” nda, Kaman, hususi kabiliyeti ve tabiat üstü kuvvetlerle temasa geçebilme yeteneği ile, temsil ettiği Oğuz boylarının koruyucu bir diğer gücü olarak, karşımıza çıkmaktadır.

¹⁴ a.g.e., s.106

¹⁵ Tecer, a.g.e., s.23

¹⁶ Ünver Günay - Harun Güngör, Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi, Rağbet Yay., İst. 2000, s. 119

¹⁷ İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, Ötüken Yay., İst. 1999, s. 300-301

3) AT

Oyunda idealize edilmiş bir diğer tip olarak karşımıza çıkan Kır At, hemen hemen oyunun temel eksenini oluşturmaktadır. Kır Atı, oyundan çıkarmamız durumunda, âdeta Köroğlu'nun kolu kanadı kırılır. Kır At, eserde öncelikle, menşei bakımından, ardından olağanüstülükleriyle karşımıza çıkmaktadır ki, bu durum Oğuzlar nazarında atın ehemmiyetiyle ilgili olsa gerektir.

*“ Zannetme ağlayan gülmez
Köroğlu bir daha gelmez
Arslan yatağı boş kalmaz
Gökte Kır At kişnedikçe.”¹⁸*

Türk kültür ve medeniyetinin muhtelif devirlerinde, bütün canlılığı ile karşılaştığımız at kültü, mitik devirlerin hatıralarıyla da bezenerek,¹⁹ destanlarda, efsanelerde vb. rüzgar, toprak, su ve gök menşeli olarak karşımıza çıkar ki²⁰ Kır At oyunda ışık, dolayısıyla da gök menşelidir.

*“ Kaman Atam çekti ışık Burağı,
Kır At dölü oldu anın kısırağı,
Köroğlu'nun hizmetine bağlandı”²¹*

Şamanist inanç dairesinde bulunan Oğuzlar için göğün mukaddes olduğunu, bu nedenle de orayı temsil eden her şeyin, aynı kabulde karşılandığını belirtmiştik ki, eserde Kır At kökeni itibariyle, Gök Tanrısı sembolize eder ve böylece oyuna daha da mistik bir hava katar.

““ Ses: Baban seni Bolu Beyi'nden öcünü almak için gönderdi. O zaman toy bir delikanlıydın., yellerle boğuşuyor, sellerle kapışıyordun. Bindığın Kır At'ı yedeğimde buraya getirdim.

Kaman: Kır At sende oldukça gücün eksik olmaz. Kır At ışık dölüdür. Kır At'ı senin için bu yeryüzüne indirdim.”²²

Oyunda , Köroğlu'nun Bolu Beyi ile giriştiği mücadelede, olağanüstü yeteneklerle donatılmış olarak karşımıza çıkan Kır At, Köroğlu'nu en zorlu anlarında başarıya ulaştırır ki, bu durum onu sıradan bir varlık olmaktan çıkarır. Ayrıca, Kır At, eserde, uçma yeteneği yanında, olağanüstü sezgi yetisiyle de yer alır ki, bu durum onun ilâhi menşeli olduğunun bir diğer göstergesidir.

¹⁸ Tecer, a.g.e., s.1

¹⁹ Bkz. Bilge Seyidoğlu, “ Mitolojik Dönemde At”, Prof.Dr. Umay Günay Armağanı, Folkloristik, Feryal Yay. Ank. 1996, s. 51-56

²⁰ Bkz. Şükrü Elçin, “ Atların Doğuşları İle İlgili Efsâneler”, Halk Edebiyatı Araştırmaları 2, Akçağ Yay., Ank. 1997, s 502-506

²¹ Tecer, a.g.e., s.21

²² a.g.e., s.20-21

" Türk mitolojisinde hakanların atlarını Tanrı cennetinden gönderir. Tanrının gönderdiği bu atlar, gök ve kırmızı renklerindedir. Yani Tanrı'nın Tanrısallığının rengindedir. Türkler'de ak-kırmızı-gök Tanrı rengi olarak kabul edilir. Ya kutsal kabul edilen sulardan çıkan, ya da gökyüzünden inen bu atlar, aynı zamanda, konuşma ve uçuş yeteneğine sahiptirler. Sahiplerinin başına bir iş geldiği zaman uçarak veya konuşarak, gidip onların derilerine dermen bulabilirler."²³

Oyunda, Kırmızı At, semâvi kökeni dolayısıyla, Oğuz obalarının, kutsal bir varlık olarak ele alınmıştır ki, Bolu Beyi'nin Ayvaz karşılığında Kırmızı Atı talep etmesi, bu obalar arasında şok etkisi yapar. Ayvazın eşi Telli Döne dahi, Ayvaz karşılığında Kırmızı At'ın verilmesine karşıdır. Çünkü, Kırmızı At'ın elden gitmesi, bir anlamda, yapmış oldukları mücadelenin kendileri aleyhine sonuçlanmasını kaçınılmaz kılarken, diğer anlamda Gök Tanrı'nın kendilerine gönderdiği bir emânete de sahip olamama başarısızlığı anlamını da taşımaktadır.

" Arslan: (Köroğlu'nun arkasından) Ayvazı kurtarmak istersen Kırmızı At'ı verirsin. (Köroğlu bunu duymaz)

Telli Döne: (Köroğlu'na söylenen sözü cevaplandırarak) Kırmızı At verilirmi? Feda olsun Ayvaz! Ayvaz'a kıyarlarsa... (Çocuğunu göstererek) İşte sana bir Ayvaz.

Dağdeviren: Kırmızı At bir tane Ayvaz kırk tane
Yarımese: Kırmızı At bizim uğurumuz."²⁴

Oyunda, gökten Kaman Ata vasıtasıyla, Oğuz boylarına mücadelerinde destek olsun diye getirilen Kırmızı At, görevini başarıyla tamamlayarak, ait olduğu yere yani göğe döner ki Şamanist Oğuzlar için göğe ait olanın tekrar göğe dönmesi bir diğer kutsal ifade eder.

" Köroğlu: Benim günüm artık bitti. Ayvaz'ı üstünüze bıraktım. Ben de Kırmızı At'ıma binip gideceğim.

Çocuklu Kadın: (Kolunu uzatarak) Köroğlu nereye gidiyorsun?

(Köroğlu cevap vermez. Kolunu göğe doğru uzatarak orayı işaret eder. Kırmızı At uzun uzun kişner.)"²⁵

4) U MAY ANA

Şamanist Oğuz Türkler'i, kainattaki ruhları, iyi ve kötü olmak üzere iki şekilde sınıflandırmaktadırlar. Yapılan bu sınıflandırmada, bu ruhların temsil ettikleri varlıklarla beraber, menşeleri de esas olmaktadır. İyi ruhlar, gök menşelidir

²³ Metin Ergun, Ural Batır, Akbuzat, Köroğlu Destanları Arasındaki Benzerlikler, Milli Folklor, Sayı 49, Yıl 2001, s.14

²⁴ Tecer, a.g.e., s.80-81

²⁵ a.g.e., s.106

ve koruyucu, gözetici vasıfları taşırlar ki, bu ruhların en önemlilerinden biri Tanrıça veya dişi ruh olarak da adlandırılan Umay Ana'dır.

*" Umay yaratıcı dişi ruhlar arsında yer alır. Bunlardan bazıları insan insanın çocukları ve kadınları, bazıları da hayvan yavrularını ve diğer hayvanları korur. Ayısıtların temel görevi, hayat unsurlarını toplayıp birleştirmektir. Buna kut adı verilir. Kut ana karnındaki çocuğa üflenince çocuk canlanır."*²⁶

Oyunda, Umay Ana, Ayvaz'ın eşi Telli Döne'nin doğum sancılarının arttığı esnada, kendisine yapılan yakarış ile karşımıza çıkar ki, bu sahnenin bir ağaç altında gerçekleştirilmesi de ilerde bahsedeceğimiz ağaç kültü ile de zenginleştirilerek, daha kutsal bir hale getirilmiştir.

Şamanist inanç dairesinde ağaç, bolluk, bereket, ölümsüzlük ve mutluluk simgesidir ki, Tanrı Umay'ın da bu özellikleri taşıyor olması nedeniyle, ağaç kültüyle iç içe kullanılması anlamlıdır.

*" Telli Döne: Yolda sancılar azdıkça ; " Umam! Umam" diye çağırdım. Bir ağaç altında yedinci kat göğe gittim geldim. Karardı gözlerim, birden bire kıs kıs biri baş ucumda gülerken gözümü açtım."*²⁷

Eserde, Gök Tanrı inancını yaşayan Şamanist Oğuzlar'da, Umay Ana, çocukları ve kadınları koruyucu bir dişi ruh olarak karşımıza çıkmaktadır ki bazı kaynaklarda, Umay Ana'nın her an çocukla ve anneye beraber olduğu, çocukların ağlayıp gülmesinde dahi etkin bir rol oynadığı da belirtilmektedir²⁸ ki Umay Ana ile Telli Döne'nin karşılaşması, kimsenin olmadığı bir bozkırda, cereyan ettirilerek, bu durumla bir paralellik oluşturulur.

5) IŞIK

Şamanist geleneğe ve Gök Tanrı inancına dayanan bir hayat görüşünü benimsemiş olan toplumlar için, ışık veya nur motifi, genellikle kutsalın somut bir göstergesi veya hayat verici bir unsur olma özelliğiyle karşımıza çıkar. Yukarıda bahsi geçen toplumlarda, göğün mukaddes olduğunu belirtmiştik ki, durum böyle olunca elbetteki göğe ait olan her şey de bu kutsalın bir diğer parçası olmaktadır.

" Kaman Atam çekti ışık Burağı,

Kır At döli oldu anın kısrağı,

*Koroğlu'nun hizmetine bağlandı"*²⁹

Eserde, ışık motifinin genellikle, Kaman Ata ve Kır At motifleri ile birleştirildiği görülmektedir. Kaman gökten bir ışık sütunu halinde Çamlıbel'e inip,

²⁶ Ümit Hassan, Eski Türk Toplumları üzerine İncelemeler, Kaynak Yay., Ank. 1985., s.106

²⁷ Tecer, a.g.e., s.75

²⁸ Bkz. Yaşar Çoruhlu, Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı Yay., İst. 2002

²⁹ Tecer, a.g.e., s.8

Köroğlu ile irtibata geçerek, ona yol göstermiştir. Kır At da, ışık dölü olduğu için olağanüstülüklerle donatılmıştır ki, bu durum Şamanist Oğuzlar nazarında, ışığın önemini sergilemiş olması nedeniyle önemlidir.

“ *Ses: Baban seni Bolu Beyi'nden öcünü almak için gönderdi. O zaman toy bir delikanlıydın., yellerle boğuşuyor, sellerle kapışıyordun. Bindiğin Kır At'ı yedeğimde buraya getirdim Çamlıbel'de bir kule yapmak için sana öğüt verdim. Hatırlıyor musun? (Sütun halinde bir ışık belirir, ilerler, Köroğlu'na yaklaşır. Işık sütunu içinde bir tayf görülür)*

Köroğlu: Kaman Ata!”³⁰

“*Kaman: Kır At sende oldukça gücün eksik olmaz. Kır At ışık dölüdür. Kır At'ı senin için bu yeryüzüne indirdim.*”³¹

Eserde, Köroğlu'na yol gösteren Kamanın, ışık sütunu ile beraber ortaya çıkması ile Oğuz Kağan Destanı'nda ordulara yol gösteren Gök Börü'nün, gökten inen bir ışık demeti içinde, kağanla görüşerek, onun ordularına yol göstermesi arasındaki benzerlik,³² Türk kültüründe, ışığın taşıdığı ehemmiyeti yansıtmış olması nedeniyle, burada benzerlik taşır. Ayrıca, ölüm bahsinde, eserden aldığımız alıntıda, ölünün doğu yönüne çevrilerek defnedilmesi, eski Türkler'de doğunun gök rengiyle yani ışıkla karşılanmış olması, dolayısıyla da bu rengin Gök Tanrı'yı sembolize etmiş olmasıyla dikkatlere sunulmuştur.

6) DAĞ

Şamanist Oğuz Türkleri'ne göre, bütün dünya ruhlarla doludur. Dağlar, göller,ormanlar vb. hep canlı birer varlıktır. Eski Türkler, çok eski devirlerden itibaren , tabiatla bir takım güçlerin bulunduğu iniyor ve onları kutsallaştırıyorlardı. Kutsallaştırılan bu varlıklar genel olarak, yer – su varlıkları olarak nitelendirilmişlerdir ki, eski Türkler için bu varlıkların en önemlilerinden biri de dağdır.

“ *Dikeyliğin güçlü simgesi olan dağ, ormanları ile, karla kaplı oluşu, ulaşılmazlığı ve gizemliliği, tepeleri göklere varan ve dolayısıyla onu tutan duruşu ile evrenin merkezinde bulunmasıyla, Türk ve Moğol kültüründe önemli bir rol oynamıştır.*”³³

“ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunda, olayların asıl merkezinde bulunan Çamlıbel, ormanlarla kaplı, sarp kayalıklarla çevrili, oldukça yüksek bir mekan

³⁰ a.g.e., s.20

³¹ a.g.e., s.21

³² Bkz. Zeki Velidi Togan, Oğuz Destanı, Enderun Kitabevi, İst. 1982

³³ J. Paul Roux, Türklerin ve Moğolların Eski Dini, (çev: Aykut Kazancıgil), İşaret Yay., İst. 1998, s.119

olarak karşımıza çıkmaktadır ki, Köroğlu'nun kulesi, burada yüksek bir tepede üzerindedir.

"Çocuklu Kadın: Köroğlu'nun kulesine geldik mi?"

Obabaşı: İşte görünüyor.

1.Köylü: Kartal yuvası gibi bir yer.

Obabaşı: Günlerden beri şu sarp tepelere tırmanmak için yürüdük. Şu doruk (Kuleyi gösterir) gideceğimiz yer orası, Köroğlu'nu görmek için geldik."³⁴

Eserde, Bolu Beyi'nin zulmünden kaçarak, Köroğlu'na dolayısıyla da Çamlıbel'e sığınan Oğuz obaları, bir anlamda kendilerini dağın koruyucu gücüne teslim etmişlerdir. Eski Türkler'in inançlarına göre, dağ da diğer yer-su varlıkları gibi, kendine özgü bir ruha sahipti ve gökte oturan Tanrı'ya, yeryüzünde en yakın olan yerler de işte bu yüksek dağ başları³⁵ idi. Bundan hareketle, dağa sığınan Oğuz obaları için, dağ bir anlamda, Gök Tanrı'ya daha fazla yakınlaşma anlamını taşıırken, diğer taraftan koruyucu bir diğer gücü de temsil etmektedir.

Dağın koruyucu ve gözetici vasfı, eski Türk kültürünü konu alan pek çok eserde yer almış olmakla birlikte, incelemiş olduğumuz eserdeki kullanım amacıyla paralellik arz etmiş olması münasebetiyle, Altay Destanı "Maaday -Kara" da, bu motifin ne şekilde işlendiğine burada işaret etmekte fayda görüyoruz.

" Soyunu sürdüreceğ çocuğu olmadığına üzülen Maaday- Kara, evine dönünce, karısının bir erkek çocuk doğurduğunu öğrenir. Çocuğun doğumu için kutlamalar yapılmakla birlikte, çocuğa isim verilmemiş, babası beklenmiştir. Maaday- Kara, olağanüstü özellikler gösteren çocuğunu alarak, kayın ağaçlarıyla kaplı dağa götürür. Oğluna beşik hazırlar, beslenmesi için de gerekli tertibatı alır. " Eğer, ölürsen kemiklerin burada kalsın, başına saç veren Bay Altay yardımcın olsun,baldırına et veren sık yapraklı kayın ağacı, sana kut versin" diyerek, oğlunu ormana terk eder. Maaday- Kara'nın ülkesine dönmüş olan boz kısrak, gök bir ineğe dönüşür. Gök ineğin böğürmesiyle, Altay'ın ruhu, yaşlı bir kadın suretinde ortaya çıkar. Bir zaman sonra, yaşlı kadın ormana terkedilmiş olan çocuğu iki yaşında olarak bulur. Çocuğu korumaya alan kadın, gök ineğin sütüyle onu besler, ona ok ve yay yapar."³⁶

Eserde, Köroğlu ve dağ, bir bakıma özdeşleşmiş iki kuvveti temsil etmekte, Köroğlu'na Bolu Beyi ile olan mücadelesinde destek veren Kaman ve Kır At'a

³⁴ Tecer, a.g.e., s.10-11

³⁵ Bkz. Bahaeddin Ögel,Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araş. Vakfı, İst. 1988, s. 763-765

³⁶ Selahattin Bekki, Altay Destanı Maaday- Kara, İnceleme- Metin (Basılmamış Doktora Tezi), Erz. 2001, s.35

ilaveten, ulaşılmazlığı ve geçit vermezliği ile yer alan dağ da bir diğer yardımcı kült olarak karşımıza çıkmaktadır.

“ Mehter: Şimdi sefer mevsimi. Karadağ'dan, Aladağ'a kadar geçitler kervan geçirir...

Deli Kaman: Köroğlu'na gelince onun nerde olduğu belli olmaz. Bakarsın şimdi Demircioğlu ile beraber. Şimdi Ayvaz'ın yanında. Şimdi bir uçurumdan aşağı inerken, şimdi bir tepeye yükseliyor.

Deli Kaman: Duman var başında duman. Koca dağ başına benzer Köroğlu. Gidersin onu görürsün. Gelirsin, gelirsin karşıda kayalar, dereler, seller.”³⁷

Oyunda, Köroğlu, adamları ve Oğuz obaları bu dağ başında, Gök Tanrı'ya daha yakın olduklarına ve kurtuluş ümidinin bu dağlardan geleceğine inanmaktadırlar. Kaman Ata'nın bir ışık demeti halinde, Köroğlu ile bu dağlarda irtibata geçmesi, onları, bu inançlarında doğrulayan bir diğer motif olarak da eserde ki yerini almıştır.

7) AĞAÇ

Diğer bütün toplumlarında olduğu gibi, Eski Türkler'de de kainat kozmogonisine dair fikirlerin ekseninde, Tanrılarca, yer ve gök arasında, bir merkez olma özelliği ile yaratıldığına inanılan bir ağaç kültü sıklıkla ele alınmıştır.

“ Orta ve kuzey Asya halklarının inanç sistemi olan Şamanizm'in temelinde de hayat ağacı bulunmaktadır. Şaman davullarının üzerinde yer alan Hayat Ağacı, yeryüzü ve gökyüzüne uzanan bölümlerden meydana gelir. Şaman'ın yer altından gökyüzüne, oradan yeryüzüne inişini anlatan bu resimler, ay, güneş ve çeşitli hayvanlardan ibarettir. At, ren geyiği, kuşlar, kurt, ayı gibi...Sibirya Şamanları'na göre, bu ağaç çamdır. Abakan Tatarlar'ına göre, yedi dallı beyaz huş ağacıdır. Kayın, badem, elma ağaçlarını da kutsal saymışlardır... Hayat ağacı, sonsuz zevklerin kaynağıdır. Bolluk, bereket, ölümsüzlük, mutluluk oradadır.”³⁸

Eski Türkler'in Şamanizm inanç dairesi içinde buldukları çağlarda oluşan eserlerde, ağaç motifi, varlık ve devleti sembolize etmenin yanında, olağanüstü özellikleriyle de karşımıza çıkmaktadır ki, “ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyunun taşıdığı zaman dilimi de, bu devreyi kapsamaktadır.

Eserde ağaç kültü, derinlemesine yer almamış olmamakla birlikte, tabiatı canlı bir varlık olarak değerlendiren Oğuz obaları açısından taşıdığı önemi yansıtırıyor olması nedeniyle, burada kısaca temas etmekte fayda görüyoruz.

³⁷ Tecer, a.g.e., s.11

³⁸ Bilge Seyidoğlu, “Hayat Ağacı”, İnci Enginün Armağanı, Dergah Yay., İst. 1997, s. 170-171

“ Alaca akşam, Köroğlu ormanda yalnız başına murakabeye dalar. Orman kendi hayatını yaşamaktadır: Su sesleri, yaprak sesi, kuş, böcek sesleri...”³⁹

Çamlıbel, etrafı koyu ormanlarla kaplı, yüksekçe bir mekandır ve Oğuz obaları bu bölgede yaşamaktadır. Eserde yaşam alanı olarak, bu bölgenin tercih edilmesi, elbetteki ormana ve dolayısıyla ağaca yüklenen kutsal değerle alakalıdır. Şaman dualarında, gökten Umay Ana ile yere indirilen iki kayın ağacına yüklenen mistik yön ile⁴⁰ Dede korkut Hikayeleri’nde, Tepegözle vuruşan Basat’ın, kendini tanıtırken atası olarak kaba ağacı ifade etmesi⁴¹, bu kültün ne denli köklü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu bölgenin gür ormanlık alanlardan oluşması ile elbette ki Oğuzlar’ın tabiat telakkileri arasında da yakın bir ilişki olsa gerektir.

“ Türk inanç ve geleneğinden aksetmiş olarak, destan edebiyatında ağaç motifinin hemen hemen her destanda yer aldığını görüyoruz. Bilhassa, Şamanizm yaşantısının yaygın olduğu çağlarda oluşan destanlarda ağaç motifi çeşitli özelliklerle şekillenmiştir.”⁴²

Yazar, eserinde ağaca, daha mistik bir hava katma noktasında, onu düş motifini ile beraber de kullanmıştır.

“ Çocuklu Kadın: Ben düşümde gördüm: Çamlıbel’de bir ulu ağaç... şöyle , göklere kadar ağmış... Onun dallarının uzandığı yere kadar, böğür böğür sürüler, hışıl hışıl ekinler dalgalanıyor... Ot, ocak tütüyor... (Köroğlu’na döner) O ağaç sensin işte!”⁴³

Ahmet Kutsi Tecer, eserine Oğuz Kağan Destanı’nda da örneğini görmüş olduğumuz, ağaç içinden çıkan olağanüstü kadın motifine paralel olarak, ağaç içinden çıkan Kaman motifini yerleştirmiştir.

“ Gök gürültüleri, şimşekler arasında yamaçtaki ulu ağaca yıldırım iner. Köroğlu ağacın altındadır. Ağaç ortadan ayrılır, içinden Kaman görülür.”⁴⁴

8) RÜYA

Düş, kutsi gücün ve gözetilmişliğin sembolüdür. Alp kişilere, hakanlara, devlet kuruculara, bilge kişilere ve zaman zaman da kahramanların eşleri, anneleri ve diğer yakınlarına olanları ya da olması gerekenleri ileten kutsal iletişim vasıtasıdır. Bu yönüyle, eserlerde, olayların gelişimine büyük katkı sağlamaktadır.

³⁹ Tecer, a.g.e., s.2

⁴⁰ Bkz. Bahaddin Ögel, Türk Mitolojisi Cilt.I, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank. 1989

⁴¹ Bkz. O. Şaik Gökyay, Dede Korkud’un Kitabı, Milli Eğitim Bak., Yay., İst. 2000

⁴² Ali Öztürk, Çağlar İçinde Türk Destanları, Alioğlu Yay., İst. 2000, s 75

⁴³ Tecer, a.g.e., s.15

⁴⁴ a.g.e., s.82

Yazar, eserinde, çocuklu kadın vasıtasıyla, Köroğlu'nun Çamlıbel'in tek hakimi olacağını, rüya motifini kullanarak işlemiştir ki, bu düş Oğuz Kağan Destanı'nda Uluğ Türk'ün gördüğü düşün⁴⁵ işleviyle benzerlik taşımaktadır.

“Çocuklu Kadın: Ben düşümde gördüm: Çamlıbel'de bir ulu ağaç... şöyle, göklere kadar ağmış... Onun dallarının uzandığı yere kadar, böğür böğür sürüler, hışıl hışıl ekinler dalgalanıyor... Ot, ocak tütüyor... (Köroğlu'na döner) O ağaç sensin işte!”⁴⁶

Oyunda, Köroğlu'nun oğlu Arslan'm , Bolu Beyi'nin kızı Benli Nigar'a aşık olması ve onu arayıp bulması da yine kutsi bir gücün simgesi olarak, eserin gelişimine katkı sağlayan rüya motifi ile gerçekleştirilmektedir.

“ Arslan: Adım Arslan. Uzaklardan çok uzaklardan geldim. Bir gece düşümde, ak saçlı bir adam “iç” diye bana bir dolu sundu. İçtim. Gözümdeki perde hemen düştü. Dünya güzeli gibi bir kız gördüm. Kendimden geçiverdim. Ak saçlı adam yavaşça kulağıma “ Bu kızın adı Benli Nigar. Git onu bul, dedi.”⁴⁷

Eserde rüya, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, olay akışına yön veren bir motif olarak yer almış olmanın ötesinde, taşıdığı kutsal güçle de karşımıza çıkmaktadır.

9) HÜKÜMDAR

İslâmiyet öncesi Türk kültüründe hükümdar, Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi, kendi adına tayin ettiği bir temsilci olarak düşünülürdü. Hakan, yapacağı icraatlarda , Tanrı'ya karşı sorumluluk içerisindeydi. Hakan, anca Tanrı'nın yarlığı ve yol göstermesiyle⁴⁸ halkını yönetirdi.

Oyunda Köroğlu , Zalim Bolu Beyi'ne karşı adaleti tesis etme görevini doğrudan Tanrı'dan almış olması münasebetiyle, bir hakan misyonu ile karşımıza çıkmaktadır. Durum böyle olunca, Bolu Beyi'nin zulmüne maruz kalan Oğuz obaları, Tanrı'nın Kaman Ata aracılığıyla kendilerine kurtarıcı olarak tayin ettiği Köroğlu'na sıkı sıkıya bağlılık gösterirler.

“Köroğlu: Kaman Ata

Kaman: (Sözüünü bitirmeden, Köroğlu'ya) Yalnız babanın değil, bütün zulüm görenlerin öcünü almalısın.

Köroğlu: Bunu nasıl yapabilirim?

Kaman: Gök Tanrı seni bu iş için seçti.

⁴⁵ Bkz. Z. Velidi Togan, Oğuz Destanı, Enderun Kitabevi, İst. 1982

⁴⁶ a.g.e., s.15

⁴⁷ a.g.e., s.65

⁴⁸ Bkz. Bahaeddin Ögel, Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araş. Vakfı, İst. 1988, s 571-584

Kaman: Sen artık kurbanlık koçsun, Gök Tanrı'ya adaksın. (Işık sütunu yürür, uzaklaşır.)"⁴⁹

Köroğlu, Oğuz obalarına zulmeden Bolu Beyi'ne karşı mücadele etme yönünde, kendisini bu işle mükellef kılan Gök Tanrı'ya karşı, sorumluluk duygusu içerisinde de.

" Köroğlu: Çağır Kır At'ım çağır! Beni hülyaya bırakma Koçyiğit gömleğini giydim eğnime. Bu dünyada zulmün adına bile düşman olacağım. Ey Gök Tanrı! Beni sına, şimşekler elinde kamçı, yıldırımlar kolunda gürz. Yılırsam beni şimşeklerle kamçıla, yıldırımlarla çarp."⁵⁰

10) ÖLÜM

Ölüm kültü ve buna bağlı olarak gelişen defin merasimleri, yüzlerce yıllık bir kültür birikiminin ürünüdür. Oldukça geniş bir coğrafyada yaşamlarını sürdürmüş olan, bu surette de çeşitli uygarlıklarla inanç etkileşiminde bulunmuş olan eski Türkler'de, defin merasimleri bu nedenle, oldukça canlı ve çeşitlidir.⁵¹ Türk kültür tarihi, eski Türk dininin hakim olduğu dönemlerde, ölüm halinde, kişinin atları, silahları ve bir takım yiyecek ve içeceklerle defnedilmesi örnekleri ile doludur. Bu durum, bu toplumlarda, ölümden sonraki yazgıya dönük inançları da bünyesinde taşır. Faruk Sümer, Şamanist Oğuzlarda, defin merasimini şu şekilde aktarıyor: *" Onlar ölülerini Gök Türkler gibi, sırtlarında elbiseleri, üzerlerinde silahları ve yanlarında diğer şahsi eşyaları ile birlikte gömüyorlardı. Ölü oda şeklinde açılan bir mezara oturtulup, eline içki dolu bir kadeh vererek, önüne de yine içki dolu kap koyuyorlardı.*"⁵²

Eserde, Oğuzlar'ın defin merasimi, en ince ayrıntılarıyla yer almıştır ki, aşağıda vereceğimiz pasajda, Oğuz Türkleri'nde doğu yönünün ehemmiyeti, yuğ aşı, saç töreni, bozkurt kültü ve mezar şekilleri gibi pek çok kültürel değere ilişkin ipuçlarına da rastlıyoruz.

"Köroğlu: (Gür ve ahenkli bir sesle söyler) Onun yatağını hiç bozmayalım. Bu gece yıldızlarla konuşsun. Yarın gün doğarken, başını güneşe tutup, oturduğu yerde onu gömeriz. Atıyla, pusatı bile gömülsün. Herkes üzerine yük yük toprak taşısın, yeri tepecik olsun. Attan aygır, Koyundan koç, sığırdan boğa kıldırın. Can aşısı olsun. Şarap saçın, bahşiş olsun. Bozkurt gelsin tümseğinde otursun."⁵³

⁴⁹ Tecer, a.g.e., s.20-21

⁵⁰ a.g.e., s.24

⁵¹ Oktay Belli, Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller, Arkeoloji ve Sanat Yay., İst. 2003, s. 12-15

⁵² Faruk Sümer, Oğuzlar, Türk Dünyası Arş., Vakfı, Yay. İst. 1994, s.74

⁵³ Tecer, a.g.e., s.89-90

11) EVLİLİK

Hayata geçiş aşamalarının en önemlilerinden biri olan evliliğe giriş merasimi, pek tabii ki, bazı şartların yerine getirilmesini de zorunlu kılıyordu ki, bu durum, kutsalın elde edilmesi yönündeki bir takım mücadeleler çerçevesinde ele alınmalıdır.

Oyunda, evlilik öncesi merasimlerden biri ile, Bolu Beyi'nin, kızı Benli Nigâr'ı, hisarında düzenlediği yarışlarda başarılı olan yeğeni Doğan'a vermek istemesi dolayısıyla karşılaşılıyor.

“ Bolu Beyi: Yarışı, Doğan Bey kazandı. Yeğenim bir evladım o da (Doğan'la, Benli Nigar'ın ellerinden tutar) Elele verin bakalım, saz! saz! yavuklular oynasın. ”⁵⁴

Ahmet Kutsi Tecer “ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyununda, Oğuz Türkleri'nin gerek Şamanizm ve gerekse Gök Tanrı inanç dairelerinde buldukları dönemlerde, kainata, insana, tabiata hangi açılardan yaklaştıklarını, batı tiyatro tekniklerinden de faydalanarak, oyunlaştırmış olduğu eserinde oldukça başarılı bir şekilde günümüze taşımalarını bilmiştir.

“ Koçyiğit Köroğlu” adlı oyun üzerinde yapmış olduğumuz bu incelemede, karşılaştığımız Şamanist Oğuz Türkler'ine ait, zengin kültürel miras, eserin folklorik altyapısını bu denli etkin kılan Tecer'in, halk kültürüne bakışı ile doğrudan ilişkili olması nedeniye de dikkate değerdir.

Köroğlu Destanı'nı, İslamiyet öncesi Oğuz kültür dairesi içerisine bir kez daha taşıyarak, şahsına münhasır bir eser olarak ortaya çıkarmış olan Tecer, eserini ulaşması gereken hedefle de bitirmesini bilmiştir ki bu da; zulüm karşısında hakkın ve iyinin daima galip geleceğidir.

“ Koçyiğit Köroğlu” içerdiği sembollerle, taşıdığı evrensel mesajla, kadim Türk kültürünü ele alış tarzıyla, folklorun bütünleştirici, yol gösterici vasfını bir kez daha ortaya koymuş, kültür mirasının derlenip toplanarak, yeniden işlenmesinin, ileriye doğru sağlam adımlar atmak isteyen toplumlar için bir vazgeçilmez olduğunu, bir kez daha vurgulamıştır.

---

⁵⁴ a.g.e., s.26

ABSTRACT

Köroğlu Epose is one of the invaluable parts of our Turkish cultural heritage which has existed for a long time , not only in Anatolia but also in Azerbaijan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırım, Rumeli and Iran where Turkish is spoken to a great extent, in a vast geography. In this study, we intend to determine the motifs of Shamanist beliefs in “Koçyiğit Köroğlu” by Ahmet Kutsi Tecer, a literary researcher who dealt with the cultural and religious values of Shamanist Oguz Turks and who reinterpreted them into a play.

